

ORAȘUL BACĂU ÎN TIMPUL LUI ȘTEFAN CEL MARE (1457-1504)

Alexandru Artimon

Pentru cunoașterea istoriei și evoluției acestui oraș până la preluarea domniei de către voievodul Moldovei, Ștefan cel Mare, considerăm necesar să ne referim succint asupra unor aspecte din istoria de început a așezării urbane.

Din datele istorice, dar mai ales arheologice, reiese ca Bacăul s-a întemeiat ca centru urban, în a doua jumătate a secolului al XIV-lea, la un vad al Bistriței, aproape de vărsarea acestuia, anume acolo unde râul era tăiat de o ramură a marelui drum transcontinental care, pornind de la Dunăre, mergea de-a lungul Siretului spre miazănoapte¹ Orașul Bacău se afla situat în partea de est a subcarpaților Moldovei în zona de confluență a râului Bistrița cu Siretul², la o altitudine de circa 170 m.

Prima mențiune documentară certă a Bacăului, acceptată de majoritatea istoricilor, o aflăm în privilegiul comercial acordat de voievodul Moldovei, Alexandru cel Bun la 6 octombrie 1408, negustorilor din Liov. În acest act se menționează că negustorii lioveni pentru postavurile pe care le vor duce în Țara Românească, vor plăti, în afară de vama principală din Suceava și o vamă de doi groși de grivnă în Bacău. Dacă vor aduce din Țara Românească, fie piper, fie lână sau orice, vor plăti pentru 12 cântare, o jumătate de rublă de argint „în Bacău” și o rublă întreagă în Suceava. Iar dacă vor duce postavuri la Brașov, atunci vor plăti în Bacău un gros și jumătate. Iar la întoarcere din Transilvania vor da fiecare povară la Bacău, doi groși. Dacă vor aduce pește de la Brăila, vor plăti la vama de margine Bacău câte un gros și jumătate de grivnă. În sfârșit pentru ceara care o vor importa din Țara Românească sau de la Brașov vor da, de fiecare „piatră” câte un gros la „Bacău”³

Numai este cazul să ne referim la importanța acestui document pentru istoria de început a Bacăului.

La fel de valoros este actul dat de voievodul Moldovei, Alexandru cel Bun, la 6 februarie 1431 prin care dăruiește M. Bistrița venitul vămii de la

¹ Constantin C. Giurescu, **Târguri sau orașe și cetăți moldovene din secolul al XIV-lea până la mijlocul secolului al XVI-lea**, București, 1967, p.178; Alexandru Artimon, **Civilizația medievală urbană din secolele XIV-XVII (Bacău-Tg.Trotuș-Adjud)**, Bacău, 1998, p. 41-60.

² V. Cucu, **Orașele României**, București, 1970, p. 183.

³ M. Costăchescu, **Documente moldovenești înainte de Ștefan cel Mare**, II, Iași, 1932, p. 631-632.

Tazlău și în care precizează că ține de „*vama Bacăului*”⁴

În evoluția istorică a orașului relevăm actul emis de Ștefan Voievod la 26 mai 1435 prin care scria judecătorilor din Bacău să vegheze ca să nu mai fie împiedicați și păgubiți negustorii brașoveni. Din acest document reiese că orașenii din Bacău erau nemulțumiți de avantajele acordate de domnie negustorilor străini și de concurența lor⁵

Merită, de asemenea relevat că voievodul Moldovei, Iliș întărește mănăstirii Bistrița, la 13 septembrie 1439, venitul vămii de la Bacău, hotărând ca nici un negustor moldovean sau străin, să nu fie scutit de plata la această vamă⁶.

Un alt document important pentru istoria Bacăului, care s-a păstrat în original, scris în limba slavonă are următorul conținut în traducere românească: „Roman Voievod, din mila lui Dumnezeu, domn al Țării Moldovei. Scriem prietenilor noștri iubiți și șoltuzului și pârgarilor și tuturor negustorilor mari și mici. Cunoscut să vă fie că ne-a ajutat Dumnezeu și am dobândit ocina noastră adevărată. Pentru aceasta, văzând această carte, veniți la noi și în țara noastră, cu toate mărfurile și poverile voastre, netemându-vă de nici o pagubă, căci țara noastră vă este deschisă și nu veți avea de la noi nici o strămbătate, ci vă vom ține, în același drept și lege, cum le-ați avut pe vremea sfântătrăposatului părintelui nostru, Alexandru Voievod.

Și iarăși avem pace în toate părțile.

Și la aceasta este credința domniei mele, mai sus scrisă, noi Roman voievod și credința tuturor boierilor noștri mari și mici.

Scris în Bacău, în anul 6955 (1447) august 4”⁷

Documentul emis de Roman voievod se adresa negustorilor din Țara Bârsei să vină în Moldova și să facă toate târguielile cu mărfurile lor fără a se teme de nici o pagubă.

Istoricul Dumitru Constantinescu menționează că Roman voievod este fiul lui Alexandru cel Bun și că rezida la Bacău⁸

Prin urmare, la 1447, Bacăul devine reședință domnească ceea ce presupune că orașul era un centru important pentru Moldova acelor vremuri. Din analiza izvoarelor scrise reiese că la mijlocul secolului al XV-lea Bacăul se prezenta ca un oraș înfloritor în care soseau negustori din țara noastră sau din alte țări⁹ Acest lucru este relevat și în relațiile comerciale cu Transilvania care

⁴ **Ibidem**, I, Iași, 1931, p. 311-312.

⁵ **Ibidem**, II, Iași, 1931, p. 677.

⁶ **DRH**, A, Moldova, vol. I, p. 283-284.

⁷ I. Bogdan, **Documente moldovenesti din arhivele Brașovului**, București, 1905, p. 21-23.

⁸ Dumitru Constantinescu, **Mormântul domnesc din Mănăstirea Neamțului**, în *Memoriae Antiquitatis*, III, Piatra Neamț, 1971, p. 277-298.

⁹ **Documente privind istoria României**, A, Moldova, vol. IV, p. 205.

cunosc un revirement deosebit în prima jumătate a secolului al XV-lea, așa cum reiese din privilegiile comerciale acordate de domnitorii Moldovei la anii 1434, 1437, 1447, 1449 și 1455¹⁰

Din izvoarele scrise menționate mai sus reiese rolul acestui centru urban pentru istoria Moldovei.

În același timp merită relevat faptul că aceste documente nu clarifică mai detaliat istoria localității și vieții sale urbane. Pe baza studierii lor am ajuns la concluzia că sunt încă multe aspecte necunoscute din viața socială, politică și economică a orașului.

Pentru clarificarea acestor probleme un rol important revine cercetărilor arheologice, care efectuate în vatra veche a orașului, pot să ne ofere posibilități multiple asupra genezei și evoluției lui în timp, a construcțiilor edilitar-gospodărești și spirituale, dar și a dezvoltării sale economice.

În acest context merită să amintim faptul că în perioada anilor 1967-1990 au fost întreprinse ample cercetări arheologice în vatra veche a orașului, care au scos la lumină interesante aspecte din cultura materială și spirituală a acestui centru urban până la preluarea domniei de către Ștefan cel Mare și Sfânt¹¹

Venirea la domnia Moldovei a lui Ștefan cel Mare, la 12 aprilie 1457, ne-a oferit posibilitatea să constatăm că orașul intră într-o nouă fază a dezvoltării sale și anume a maturizării trăsăturilor sale citadine.

Pentru zona de sud-vest a Moldovei, unde se născuse și copilărise voievodul (pe meleaguri băcăuane, la Borzești pe Trotuș), era firesc ca Ștefan cel Mare să acorde o atenție specială ținutului Bacău¹².

În atenția voievodului orașul Bacău reprezenta un centru strategic important pentru planurile sale de luptă împotriva turcilor și ralierei Țării Românești și Transilvaniei în coaliția ce o preconiza împotriva Imperiului Otoman.

În acest oraș Ștefan cel Mare va stabili reședința domnească pentru fiul său Alexandru și va construi un complex de construcții, numit în literatura istorică Curtea domnească de la Bacău.

Evoluția istorică a orașului în vremea acestui strălucit voievod e prezentată într-o serie de acte emise de Ștefan cel Mare, unele din ele date chiar

¹⁰ Radu Manolescu, **Comerțul Țării Românești și Moldovei cu Bravovul (secolele XIV-XVII)**, București, 1965, p. 66-67.

¹¹ Alexandru Artimon, **Civilizația medievală urbană din secolele XIV-XVII (Bacău-Tg.Trotuș-Adjud)**, Bacău, 1998, p. 41-82.

¹² În această direcție a se vedea lucrarea **Ștefan cel Mare și Sfânt în memoria băcăuanilor**, Bacău, 2004 (Vezi studiile: Gheorghe Burlacu, **Ștefan cel Mare: Borzeștii și Bacăul**, p. 29-72; Alexandru Artimon, **Mărturii istorico-arheologice privind orașele din sud-vestul Moldovei în vremea lui Ștefan cel Mare**, p. 101-156 și Ioan Mitrea, **Ștefan cel Mare în memoria băcăuanilor**, p. 231-270).

în orașul Bacău. Astfel, încă din primele luni ale preluării domniei, la 8 septembrie 1457, Ștefan voievod emite un interesant document prin care întărește mănăstirii Bistrița vama și pietrele de ceară din târgul Bacău, morile întemeiate mai sus de oraș. În acest act se menționează: „dăm și întărim cu această carte a noastră dania bunicului nostru, sfântrăposatul Alexandru voievod cel Bătrân și de asemenea a înaintașilor noștri: vama din târgul Bacău cu pietrele de ceară din târgul Bacău și cu morile din sus de Bacău”¹³

La 13 septembrie 1457 Ștefan cel Mare se afla în orașul Bacău, unde acordă lui Mihai Logofăt și fraților acestuia un salv-conduct pentru a se întoarce din Polonia. Voievodul dorea să-l atragă de partea sa pe acest bogat boier, care a făcut parte din sfatul lui Petru Aron. În acest act se menționează că a fost scris la Bacău, de pan Dobrul logofăt (Pisa Bakova)¹⁴.

La 23 aprilie 1460 Ștefan Voievod întărește mănăstirii Bistrița vama mare, vama mică și numărătoarea de la Bacău¹⁵

La 15 mai îl aflăm din nou la Bacău pe Ștefan cel Mare care emite un nou act, prin care întărește Stanei, soția lui Sima Turluianu, jumătate din satul Sperlești, pe care o primise danie de la nepoata sa Marina, iar soțului ei seliștea Coman, cumpărat de el tot de la Marina. Satul Sperlești (azi dispărut) se afla pe Turlui, lângă Bărzulești, comuna Sănduleni, județul Bacău. Acest act a fost scris de Stețco (în Bakova)¹⁶

Motivul aflării sale la Bacău, la 15 mai 1462, este legat și de măsurile ce le-a întreprins pentru apărarea granițelor țării, în eventualitatea unui atac turcesc care, în urmărirea trupelor muntene, puteau ușor trece în Moldova¹⁷

La fel de important este și actul din 15 septembrie 1462, prin care Ștefan cel Mare voievod întărește mănăstirii Bistrița morile de la Bacău și via de la sare... la Bacău, în dealul Sării și Vlăsinești mai sus de Bacău și cu dârsta¹⁸

Relațiile dintre regatul maghiar și Moldova au devenit încordate din cauza încercării lui Ștefan cel Mare de a cuceri Chilia (fapt ce va deveni realitate la începutul anului 1465), dar și datorită faptului ca Matei Corvin, regele Ungariei îl sprijinea pe fostul domn Petru Aron, cu care voia să-l înlocuiască pe marele voievod din domnia Moldovei.

Conflictul dintre Matei Corvin și Ștefan cel Mare, va duce la război, între cele două țări (Ungaria și Moldova), atunci când trupele ungurești conduse de Matei Corvin vor năvăli în Moldova prin pasul Oituz, la sfârșitul anului 1467, cu consecințe grele și pentru Bacău care va fi incendiat de oștile ungurești la 29 noiembrie.

¹³ DRH, A, Moldova, vol. II (1449-1486), București, 1976, p. 94-96.

¹⁴ Ibidem, p. 97-98.

¹⁵ Ibidem, p. 132-135.

¹⁶ DRH, A, Moldova, vol. II, p. 147-148.

¹⁷ Nicolae Grigoraș, *Moldova în timpul lui Ștefan cel Mare*, Iași, 1982, p. 62.

¹⁸ DRH, A, Moldova, vol. II, p. 151-152.

În lupta decisivă dată de oștile lui Ștefan cel Mare cu trupele ungurești conduse de Matei Corvin, la Baia, în zilele de 14-15 decembrie 1467 s-a soldat cu victoria voievodului Moldovei¹⁹

După victoria de la Baia, Ștefan a urmărit să rezolve problema cu pretendentul la domnie, Petru Aron, ucigașul tatălui său. În acest scop, în aprilie 1468, în fruntea a 1800 cavaleriști, Ștefan a pătruns în Transilvania, încercând să-l captureze pe Petru Aron. În iunie 1469, Ștefan cel Mare a pătruns din nou în Transilvania, prin Bacău, pe Valea Troțușului unde a devastat regiunea în care fusese informat că se află Petru Aron, fără a obține rezultatul scontat²⁰

În schimb, profitând de faptul că Ștefan cel Mare urmărea pe tătari, care au năvălit în Moldova, Petru Aron cu o oaste în principal secuiască („ungurească”) a pătruns în Moldova, pe la începutul lui decembrie 1470, probabil pe la Troțuș²¹

Bătălia hotărâtoare s-a dat la Orbic-Buhuși, în ziua de 14 decembrie 1470 și s-a soldat cu victoria decisivă a lui Ștefan cel Mare²².

În evoluția ulterioară a evenimentelor istorice, în care Bacăul va juca un rol important, în sensul că Ștefan cel Mare va fi prezent în acest oraș, este legat de politica voievodului de ralierea Țării Românești, la o coaliție antiotomană, și pentru aceasta dorea să aibă domni loiali și siguri în această țară. În acest scop, în perioada 1470-1474 a întreprins numeroase expediții în Țara Românească²³. La fel, Ștefan a avut numeroase contacte prin soliile pe care le-a trimis la Papă, la regii Poloniei și Ungariei în realizarea unei coaliții antiotomane. Cu toate eforturile întreprinse, aceste demersuri nu au avut prea mare succes, astfel că în lupta împotriva otomanilor și apărarea creștinătății a rămas aproape singur.

Acest lucru s-a dovedit în 1475 când turcii au pătruns în Moldova cu scopul înfrângerii oștilor lui Ștefan și scoaterii lui din domnie. Bătălia decisivă s-a dat la 10 ianuarie, la Vaslui și s-a terminat cu victoria zdrobitoare a lui Ștefan cel Mare.

Înfrângerea turcilor la Vaslui, l-a determinat pe însuși sultanul Mahomed al II-lea, cuceritorul Constantinopolului, să întreprindă personal o expediție de pedepsire a Moldovei lui Ștefan voievod.

Această expediție a turcilor a avut loc în 1476, când au pătruns în

¹⁹ Nicolae Grigoraș, *op.cit.*, p. 74-83.

²⁰ *Ibidem*, p. 88.

²¹ Constantin Rezachevici, *Cronologia critică a Domnilor din Țara Românească și Moldova, a. 1324-1881, I., secolele XIV-XVI*, București, Editura Enciclopedică, 2001, p. 534.

²² Vezi Alexandru Artimon, *Mărturiile istorico-arheologice privind orașele din sud-vestul Moldovei în vremea lui Ștefan cel Mare*, în *Ștefan cel Mare și Sfânt în memoria băcăuanilor*, Bacău, 2004, p. 107-108, notele 21-28.

²³ *Ibidem*, p. 108-109.

Moldova oștile turcești, care au ars și distrus numeroase localități, printre care și Bacăul, iar în lupta finală dată la Valea Albă (Războieni), la 26 iulie 1476, oștile lui Ștefan cel Mare au fost înfrânte. În final, încercările oștilor otomane de-a cuceri cetățile Țării Moldovei și instalarea unui alt domn, loial lor, n-au dat rezultatele așteptate. Măcinate de greutate, lipsite de provizii, hărțuite permanent de vitejii oșteni ai lui Ștefan, trupele otomane s-au retras spre Dunăre, astfel că până la urmă victoria a fost de partea voievodului moldovean.

În pofida acestor greutăți, determinate de aceste războaie, în momente de răgaz și liniște, în vremea lui Ștefan cel Mare s-au întreprins mari eforturi pentru refacerea orașelor, a așezărilor satești, dezvoltarea meșteșugurilor, a agriculturii, a comerțului, construirii unor edificii de caracter laic și religios (curți domnești și boierești, mănăstiri și biserici, locuințe de orășeni etc.) pe întreg teritoriul Moldovei.

În această situație se încadrează și orașul Bacău, în care se dezvoltă și înflorește o puternică cultură materială și spirituală în vremea lui Ștefan cel Mare, așa cum reiese din studierea izvoarelor scrise, a cercetărilor arheologice.

Cercetările arheologice întreprinse în vatra veche a orașului Bacău, au scos la lumină un bogat material din vremea domniei lui Ștefan cel Mare, format din ceramică ornamentală (cahle și plăci de perete cu diverse ornamente heraldice, figurative, florale, geometrice), obiecte de fier (unelte meșteșugărești, agricole și de întrebuițări gospodărești), podoabe și monede locale și străine (ungurești, poloneze, germane, turcești etc)²⁴.

Un alt aspect din istoria orașului Bacău îl constituie faptul că Ștefan cel Mare a hotărât, după războaiele purtate cu turcii la Vaslui (1475) și Valea Albă (1476) să organizeze administrativ această parte a țării de sud-vest a Moldovei și să stabilească în acest centru urban, reședința pentru fiul său cel mare, Alexandru,

Pentru aceasta, în zona central estică a orașului s-a întreprins un vast program de construcții, prin preluarea de către domnie a unei întinse zone și după eradicarea locuințelor ce aparțineau orășenilor, să ridice complexul de clădiri aparținând Curții domnești.

Prima mențiune documentară despre existența unei curți domnești la Bacău o avem în actul emis de Ștefan cel Mare la 20 aprilie 1491 prin care dăruiește mănăstirii Tazlău un sat ascultător de aceste curți²⁵

Referitor la Curtea domnească din Bacău, aveam o singură descriere, a călătorului străin, Marcus Bandini, care a vizitat acest oraș în 1646 și în care relatează că în partea de miazăzi a lui exista un palat domnesc, aflat în ruine²⁶

²⁴ Alexandru Artimon, **Civilizația medievală urbană...**, p.41-83.

²⁵ DRH, A, Moldova, III (1487-1504), București, 1980, p. 185-186.

²⁶ V.A.Urechia, **Codex Bandinus**, București, 1895, p. 43.

Pentru descifrarea enigmelor legate de construcțiile ce aparțineau Curții domnești de la Bacău, un rol important l-au avut cercetările arheologice întreprinse, în partea central-estică a orașului, între anii 1967-1968 și 1970-1990, care au scos la lumină fundațiile Casei domnești și a turnului locuință și a altor vestigii istorice²⁷

În primul rând, s-a dezvelit integral fundația Casei domnești ce se afla la circa 35 de metri est de biserica Precista, care avea dimensiunile la exterior de 17,90x8,50 metri, de formă dreptunghiulară, alcătuită din zidărie de piatră, legată cu mortar²⁸

În al doilea rând s-a dezvelit integral fundațiile turnului-locuință, cu rol de apărare, al Curții domnești, de plan dreptunghiular, cu laturile în exterior de 12,80 X 10,80 metri și ziduri groase de 1,40 metri.

Coroborarea izvoarelor scrise cu cele arheologice ne-au condus la ipoteza că aceste construcții au fost ridicate după anul 1476.

La fel s-a dovedit că ele au durat până în prima domnie a lui Petru Rareș (1527-1538), când în Moldova pătrund oștile turcești conduse de sultanul Soliman Magnificul, la 1538, care incendiază palatul voievodal de la Bacău²⁹

Mai merită să relevăm bogăția și varietatea materialului arheologic descoperit la Casa domnească și Turnul de apărare, care ne dovedește gustul și rafinamentul existent la Curțile domnești din vremea lui Ștefan cel Mare, intensă viață spirituală existentă și contactul cu lumea și civilizația occidentală și orientală³⁰.

Pentru înțelegerea corectă a ansamblului domnesc de la Curtea domnească din Bacău, trebuie să menționăm ca din el făcea parte și biserica Precista, construcție făcută din piatră și cărămidă, în stilul specific epocii lui Ștefan cel Mare. Biserica este foarte bine proporționată, zveltă, de plan treflat cu turlă pe naos, având o lungime de 25,68 m, iar lățimea pronaosului de 9,62m, lățimea naosului de 8,12m și lățimea în dreptul absidelor de 11,24m.

Pronaosul este supralărgit, de formă pătrată, cu intrarea spre vest și două ferestre spre sud și nord.

Naosul are abside laterale semicirculare în interior și cu câte cinci laturi în exterior.

Absida altarului, semicirculară în interior și cu nouă laturi în exterior, este

²⁷ Iulian Antonescu, **Curțile domnești de la Bacău**, în *Carpica*, II, 1969, p. 331-342; Alexandru Artimon, **Date istorice și arheologice cu privire la Curtea domnească din Bacău**, în *Monumente istorice și de artă*, 2, București, 1987, p.3-13; idem, **Noi contribuții arheologice privind Curtea domnească din Bacău**, în *Carpica*, XVIII-XIX, p.285-300; idem, **Civilizația medievală urbană...**, p. 60-84.

²⁸ Detalii complete a se vedea în lucrările de la nota 27.

²⁹ **Ibidem**.

³⁰ Alexandru Artimon, **Date istorice și arheologice...**, p. 3-13.

flancată de nișele pronaosului și diaconicului.

Bolți moldovenești cu arcade piezișe se ridică deasupra naosului. Turla, cilindrică în interior, prezintă în exterior opt fețe. E așezată pe o primă bază de secțiune pătrată, din zidărie de piatră și cu a doua stelată cu 12 vârfuri de cărămidă.

Pisania din piatră, așezată în exterior, pe zidul de intrare, în stânga ușii, reprezintă un document important pentru biserică și ctitorul ei și care are următorul conținut: „Cu voia Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu săvârșirea Sfântului Duh, binecinstitorul și de Hristos iubitorul Io Alexandru Voievod, fiul lui Ștefan Voievod, domn al Țării Moldovei, a zidit această casă în numele Adormirii preacuratei Născătoare de Dumnezeu și pururea Fecioarei Maria și s-a sfârșit în anul 6999 (1491), luna ianuarie 1”³¹

Ctitorul bisericii Precista din Bacău, Alexandru voievod, a avut grijă de monument, prin acordarea unor proprietăți și bunuri materiale lăcașului sfânt.

În acest sens menționăm că la 23 aprilie 1491, Alexandru îi donează un frumos tetraevanghel lucrat de un mare artist al vremii, Teodor Mărișescul și care actualmente se păstrează în Muzeul de Istorie din Moscova³².

La fel este cazul să menționăm dăruirea de ctitor, pentru biserica Precista a unui Panaghiar și care se păstrează astăzi la Muzeul Național de Artă din România³³

Numai este cazul să ne referim la evoluția istorică a bisericii Precista până în zilele noastre, de care ne-am ocupat și noi și alți cercetători ai istoriei acestui strălucit monument din vremea lui Ștefan cel Mare³⁴

Asupra vieții și activității lui Alexandru voievod, fiul lui Ștefan cel Mare, ctitorul Curții domnești și bisericii Precista din Bacău ne-am referit pe larg într-un documentat studiu apărut într-o lucrare amplă dedicată lui Ștefan cel Mare cu ocazia împlinirii a 500 de ani de la trecerea sa în eternitate³⁵

Alte aspecte din istoria orașului în vremea lui Ștefan cel Mare sunt relevate de izvoarele scrise, dar mai ales de cercetările arheologice.

Este cazul să ne referim în aceste rânduri la descoperirea fundațiilor unei

³¹ G. Balș, **Bisericile lui Ștefan cel Mare**, București, 1926, p. 61-62.

³² M. Berza, **Trei tetraevanghele ale lui Teodor Mărișescul în Muzeul de Istorie din Moscova**, în **Cultura moldovenească în timpul lui Ștefan cel Mare**, București, 1964, p. 589-590.

³³ **Repertoriul monumentelor și obiectelor de artă din timpul lui Ștefan cel Mare**, București, 1958, p. 349-352.

³⁴ Ne referim doar la câteva lucrări: Alexandru Artimon și Ioan Mitrea, **Bacău. Reședință voievodală**, Bacău, 1996, p. 58-60; Alexandru Artimon, **Civilizația medievală urbană...**, p. 60-82; Constantin Tomozei și Elena Tomozei, **Biserica Precista din Bacău**, Bacău, 2001, p. 57-110.

³⁵ Alexandru Artimon, **Mărturii istorico-arheologice...**, p. 111-126.

biserici din această vreme, scoase la lumină de investigațiile arheologice întreprinse în perioada anilor 1971-1972 și 1983, în zona de nord a actualei catedrale Sf.Nicolae.

Din observațiile întreprinse a reieșit că biserica are o lungime de 18m la exterior, iar în interior de 15m. Ea este alcătuită din altar, naos și pronaos. Absida altarului de formă poligonală este formată din cinci laturi la exterior și semicirculară în interior. Pronaosul de formă poligonală are trei laturi atât la exterior cât și la interior.

Această dispunere a altarului și pronaosului corespunde cu cea a bisericii din Bălinești – Suceava, ridicată între anii 1494-1499, de logofătul Tăutu Ion, mare dregător al lui Ștefan cel Mare.

În partea exterioară a altarului au fost surprinse trei contraforturi, investigațiile arheologice au dovedit că biserica avea abside laterale semicirculare.

În concluzie se poate aprecia că biserica a fost construită la sfârșitul secolului al XV-lea, în plan treflat cu absidele laterale semicirculare, absidele altarului și pronaosului fiind poligonale³⁶

Comerțul cunoaște o înflorire deosebită în Bacău în vremea domniei lui Ștefan cel Mare când sosesc negustori străini, fie din Polonia sau alte țări, fie în special din Transilvania, cu deosebire de la Brașov cu mărfuri necesare Curții domnești, cât și desfacerii unor produse pe piața orașului. Aceste tranzacții comerciale sunt consemnate în catastihul orașului³⁷

Ștefan cel Mare acordă la 13 martie 1458 un privilegiu comercial negustorilor din Transilvania care poposesc și la Bacău³⁸

La rândul său Matei Corvin, regele Ungariei, acorda la 1473 un salv-conduct negustorilor moldoveni, printre care și celor băcăuani, asigurându-i că pot să vină și să vândă slobod și în pace și să poarte întreg negoțul și apoi iarăși să se întoarcă la ei³⁹

Negustorii băcăuani participă la negoțul cu produse la Brașov, lucru evidențiat de registrele vigesimale, precum e Dragoș de pe la 1500⁴⁰

³⁶ Alexandru Artimon, *Contribuții arheologice la istoria orașului Bacău*, în *Carpica*, XIII, 1981, p. 20-22; Preot Ion Mareș, *Biserica Sf. Nicolae din municipiul Bacău*, 1983, p. 56; Alexandru Artimon, *Biserici din zona de sud-vest a Moldovei (sec. XIV-XVII)*, în *Carpica*, XXVI, 1997, p. 17-18.

³⁷ Vezi pentru aceasta un document mai târziu din 10 februarie 1617 (**Documente privind istoria României**, A, Moldova, vol. IV, p. 205).

³⁸ I. Bogdan, *Documente moldovenești din secolele XV și XVI în Arhivele Brașovului*, București, 1905, p. 36-39.

³⁹ Hurmuzaki, *Documente*, vol. XV, partea I, p. 80.

⁴⁰ N. Iorga, *Istoria comerțului românesc. Drumuri, mărfuri, negustori și orașe*, Vălenii de Munte, 1915, p. 177-178.

La 1503 un băcăuan merge la Braşov cu un transport de mărfuri în valoare de 1500 aspri⁴¹

În perioada lui Ştefan cel Mare, asistăm la o intensă circulaţie monetară, dovedită de cercetările arheologice. Şi la Bacău s-au descoperit monede emise de Ştefan cel Mare, dar şi străine: ungureşti, poloneze, raguzane, germane, turceşti etc.

Pe planul culturii spirituale copiii oraşenilor băcăuani în vremea lui Ştefan cel Mare plecau la studii în alte ţări, așa cum este menţionat un anume Gregorius Francisci ce frecventa la 1493 Universitatea din Cracovia⁴².

Acestea sunt doar câteva aspecte din istoria oraşului Bacău în vremea lui Ştefan cel Mare şi Sfânt.

⁴¹ Unii negustorii băcăuani sunt prezenţi şi în Polonia, Ungaria, Germania, Veneţia etc.

⁴² Radu Manolescu, **Cultura orăşenească în Moldova în a doua jumătate a secolului al XV-lea, în Cultura moldovenească în timpul lui Ştefan cel Mare**, Bucureşti, 1964, p. 81.